

JAN RAJMAN

Tendencje rozwoju demograficznego miast województwa katowickiego w latach 1970 – 1990

Przedmiotem artykułu jest rozwój demograficzny miast województwa katowickiego w aspekcie zmian administracyjnych (terytorialnych) oraz czynników ruchu naturalnego i migracyjnego. Zagadnienia te przedstawiono w ujęciu dynamicznym i typologicznym.

Województwo katowickie należy do regionów o przyspieszonej dynamice wzrostu zaludnienia. W latach 1970 – 1990 ludność tego silnie zurbanizowanego województwa wzrosła o 23,0%, przy średnim krajowym wskaźniku wynoszącym 17,2%. W tym samym okresie zaludnienie województw sąsiednich wzrastało w nieco wolniejszym tempie: bielskiego o 22,5%, częstochowskiego o 9,0%, krakowskiego o 18,0%, opolskiego o 9,7%. Na tempo wzrostu zaludnienia województwa katowickiego złożył się zarówno przyrost naturalny, umiarkowanie wysoki do połowy lat osiemdziesiątych, jak i ciągły napływ ludności z innych regionów kraju. W ostatnim dziesięcioleciu wzrost zaludnienia zależał już przede wszystkim od wielkości salda migracyjnego, gdyż przyrost naturalny wykazywał trend gwałtownie opadający aż do poziomu 2,0‰ w 1990 r. (w 1992 r. już tylko 1,2‰).

W rozpatrywanym okresie ludność miejska woj. katowickiego wzrosła z 3241,2 tys. osób do 3988,8 tys. osób, czyli o 33,9% (zaludnienie miast Polski odpowiednio o 38,8%). Rozwój demograficzny miast aglomeracji katowickiej był w dużym stopniu rezultatem zmian administracyjnych, charakterystycznych zwłaszcza dla dekady lat siedemdziesiątych.

Po okresie burzliwego powstawania sieci osiedli miejskich (w latach 1954 – 1963 powołano na terenie obecnego woj. katowickiego 45 takich jednostek, a dodatkowo do rangi miasta awansowała w 1969 r. podbędzyńska wieś Łagisza) miejska sieć osadnicza regionu katowickiego obejmowała 78 jednostek, często wzajemnie ze sobą powiązanych pod względem architektoniczno-przestrzennym i funkcjonalnym.

Na 10.000 km² przypadało zatem w końcu lat sześćdziesiątych 117 miast i osiedli, co było najwyższym wskaźnikiem zagęszczenia miast w Polsce. Po 1970 r. ten najsilniej umiastowiony region kraju wkroczył jednak w okres scalania rozdrobnionej sieci miast. Wpłynęły na to przede wszystkim ustawy z 1972 r. „O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych” oraz z 1975 r. „O dwustopniowym podziale administracyjnym państwa”, ale także naturalne tendencje do łączenia wielu miast przemysłowych z ich „osiedlowymi” satelitami. Często jednak to łączenie odbywało się niejako „na wyrost”, na co wskazują ostatnie tendencje do oddzielania się niektórych jednostek włączonych do Tych czy Wodzisławia Śląskiego. Spośród istniejących przed 1970 r. osiedli 27 włączono do większych miast (po krótkim okresie samodzielnego bytu miejskiego), 12 osiedli otrzymało status samodzielnego miasta, zaś 5 osiedli wróciło do wiejskiej sieci osadniczej (jedynie Zbrosławice stały się w tej grupie siedzibą gminy, a dopiero po 1991 r. awansowały do tej rangi dawne osiedla Bolesław i Krupski Młyn).

W 1990 r. miejska sieć osadnicza woj. katowickiego obejmowała 45 jednostek, w tym 12 miast dużych (powyżej 100 tys. mieszkańców), 10 miast liczących od 50 do 100 tys. mieszkańców, 11 miast średnich o zaludnieniu od 20 do 50 tys. mieszkańców oraz 12 miast małych. Na 10.000 km² przypadało zatem 67,7 miast, co również dawało najwyższy wskaźnik zagęszczenia miejskiej sieci osadniczej w skali kraju. Rozpiętość zaludnienia między stolicą województwa (366,8 tys.), a drugim ośrodkiem miejskim regionu (Sosnowiec 259,3 tys.) była przy tym niepokojąco duża, wynosiła bowiem 107,5 tys. osób. Najmniejszymi miastami woj. katowickiego były w 1990 r. Ogrodzieniec (4409 mieszk.), Toszek (5076 mieszk.) i Siewierz (5488 mieszk.), a więc lokalne ośrodki rolniczo-usługowe, położone na krańcach aglomeracji katowickiej.

Trzonem omawianej aglomeracji, pokrywającej się prawie z obszarem woj. katowickiego, jest zespół miejski typu konurbacji, rozciągający się od Gliwic na południowym zachodzie po Dąbrowę Górniczą na wschodzie. Miasta tego zespołu zajmują szczególne miejsce na osadniczej mapie Polski, tworząc jądro największego w kraju układu aglomeracyjnego. Do obszaru jądrowego (=konurbacji GOP) zaliczono 17 miast tworzących dziś zwarty zespół osadniczy, włącznie z czterema ośrodkami należącymi niegdyś do planistycznej strefy obrzeża: Jaworzniem, Piekarami Śl., Tarnowskimi Górami i Tychami. Cały ten układ osadniczy, o ówczesnej powierzchni 797 km² zamieszkiwało w 1970 roku 1813,0 tys. osób, co stanowiło 55,9% ludności woj. katowickiego. Przeciętna gęstość zaludnienia w konurbacji GOP wynosiła 2275 os./km², była zatem ponad czterokrotnie wyższa od średniej dla województwa (517 os./km²). Do najgęściej zaludnionych ośrodków należały w 1970 r. Chorzów (4605 os./km²), Świętochłowice (4450), Sosnowiec (3451) i By-

tom (3406). Na przeciwnym biegunie znalazły się dwa miasta dawnego obrzeża: Tarnowskie Góry (926 os./km²) i Jaworzno (845 os./km²).

Jak już wspomniano, o dynamice wzrostu demograficznego większości miast woj. katowickiego decydował w dużym stopniu czynnik administracyjny (tabela 1). Tylko w 1975 r. doprowadził on do zwiększenia stanu zaludnienia ośrodków konurbacji GOP o 240,2 tys. osób, zaś miast Rybnickiego Okręgu Węglowego o 129 tys. osób. Kolejne zmiany przeprowadzone w 1977 r. powiększyły ośrodki konurbacji GOP o dodatkowe 50,3 tys. osób, a zespół miast ROW o 13,7 tys. mieszkańców. W całym województwie katowickim wzrost ludności miast w latach 1970 – 1990 z tytułu zmian administracyjnych wyniósł 512,6 tys. osób. W większości były to jednak zmiany formalne, gdyż wynikały głównie z łączenia sąsiadujących terytoriów miejskich, nie powiększały zatem stopnia urbanizacji regionu. Faktyczny przyrost ludności miejskiej, wywołany inkorporacją podmiejskich obszarów wiejskich szacować można w całym województwie katowickim na ok. 165 tys. osób, co stanowiłoby 1/3 ogólnego przyrostu administracyjnego.

W miastach konurbacji GOP przyrost administracyjny stanowił 43,6% ogólnego wzrostu zaludnienia w latach 1970 – 1990, w zespole miejskim ROW 46,1%, zaś w pozostałych miastach 28,7%. Średnio w miastach woj. katowickiego przyrost administracyjny stanowił zatem 42,4% globalnego wzrostu ich zaludnienia. W kilku ośrodkach miejsko-przemysłowych zmiany administracyjne wpłynęły w sposób decydujący na wzrost ich zaludnienia. Np. w Piekarach Śl. przyrost ten stanowił 75,1% globalnego przyrostu ludności, w Wodzisławiu Śl. 77,3%, w Orzeszu 78,2%, a w Bytomiu aż 83,4% całego wzrostu zaludnienia. W 20 miastach, głównie położonych poza obszarem konurbacji GOP i zespołem miejskim ROW, nie wystąpiły żadne zmiany terytorialne, a cały wzrost zaludnienia pochodził z przyrostu naturalnego i migracyjnego.

Najwyższe tempo przyrostu ludności wykazywały w latach 1970 – 1990 miasta Rybnickiego Okręgu Węglowego: Żory (o 668%), Wodzisław Śl. (o 338%) i Jastrzębie Zdrój (o 327%), przy średnim wskaźniku dla wszystkich miast tego subokręgu wynoszącym 252%. Miasta pozostałej części woj. katowickiego charakteryzował już znacznie wolniejszy przyrost demograficzny, jakkolwiek niektóre ośrodki miejsko-przemysłowe wykazywały również zwiększoną dynamikę rozwoju: Olkusz (o 157%), Pszczyna (o 121%), Łaziska Górne (o 115%). W konurbacji GOP ludność wzrosła średnio o 38%, przy najwyższych wskaźnikach w Tychach (168%), Dąbrowie Górniczej (122%), Tarnowskich Górach (116%) i Mysłowicach (109%). We wszystkich tych miastach dużą, a nieraz i przeważającą część przyrostu demograficznego stanowił wspomniany przyrost administracyjny, związany ze zmianą granic terytorium miejskiego. Bezpośrednie zestawienie wskaźników wzrostu (tabela 1) może zatem prowadzić do nieporównywalnego obrazu.

Tabela 1. Rozwój demograficzny miast woj. katowickiego w latach 1970 – 1990
 Table 1. Demographical development of Katowice voivodeship cities
 in the years 1970 – 1990

Miasto	Liczba mieszkańców		Przyrost demograficzny		% adm.	Wskaźnik dynamiki	
	1970	1990	ogółem	admin.		ogól.	rzecz.
Będzin	42.841	76.222	33.381	24.570	73,6	177,9	113,1
Bytom	187.348	231.206	43.858	36.597	83,4	123,4	103,2
Chorzów	151.958	131.902	-20.056	-666	-3,3	86,8	87,2
Czeladź	30.176	37.597	7.421	-	-	124,6	124,6
Dąbrowa Górnicza	61.745	136.862	75.117	37.116	49,4	221,6	138,4
Gliwice	171.773	214.202	42.429	11.368	26,8	124,7	118,1
Jaworzno	63.410	99.547	36.137	15.594	43,1	157,0	132,4
Katowice	304.629	366.798	62.169	18.160	29,2	120,4	114,4
Mysłowice	44.768	93.748	48.980	25.623	52,3	209,4	152,4
Piekary Śl.	36.318	68.502	32.184	24.162	75,1	188,6	122,1
Ruda Śl.	142.769	171.034	28.265	175	0,6	119,8	119,7
Siemianowice	67.351	81.123	13.772	-	-	120,4	120,4
Sosnowiec	144.937	259.353	114.416	41.635	36,4	178,9	150,2
Świętochłowice	57.834	60.504	2.670	-	-	104,6	104,6
Tarnowskie Góry	34.280	74.059	39.779	21.242	53,4	216,0	154,1
Tychy	71.454	191.723	120.269	44.009	36,6	268,3	206,7
Zabrze	197.740	205.029	7.289	-	-	103,7	103,7
Konurbacja GOP	1813.014	2499.411	686.397	299.585	43,6	137,8	121,3
Jastrzębie Zdrój	24.316	103.734	79.418	18.738	23,6	426,6	349,5
Knurów	28.584	45.378	16.794	-	-	158,7	158,7
Leszczyny	12.146	30.222	18.076	12.707	70,3	213,6	144,2
Rybnik	43.557	143.980	100.423	60.079	59,8	330,5	192,6
Wodzisław Śl.	25.485	111.741	86.256	66.256	77,3	438,4	176,7
Żory	8.726	67.031	58.305	7.506	12,9	768,2	682,1
Zespół miejski ROW	142.814	502.086	359.272	165.741	46,1	351,6	235,5
Brzeszcze	10.789	12.633	1.844	-	-	117,1	117,1
Bukowno	6.578	8.051	1.473	-	-	122,4	122,4
Chrzanów	28.546	42.541	13.995	-	-	149,0	149,0
Czechowice-Dziedzice	25.451	35.578	10.127	-	-	139,8	139,8
Kuźnia Raciborska	5.026	6.007	981	-	-	119,5	119,5
Libiąż	10.564	17.476	6.912	-	-	165,4	165,4
Łaziska Górne	10.780	23.169	12.389	7.417	59,9	214,9	146,1
Łazy	6.453	7.337	884	-	-	113,7	113,7
Mikołów	21.409	37.157	15.748	6.231	39,6	173,5	144,4
Ogrodzieniec	4.389	4.409	20	-	-	100,4	100,4

cd. Tabela 1

Olkusz	15.969	41.030	25.061	2.748	11,0	256,9	239,7
Orzesze	9.548	18.229	8.681	6.792	78,2	190,9	119,8
Poręba	8.226	8.964	738	–	–	109,0	109,0
Pszczyna	17.991	39.686	21.695	11.283	52,0	220,6	157,9
Pyskowice	23.127	21.725	-1.402	–	–	93,9	93,9
Racibórz	40.510	64.394	23.884	6.776	28,4	158,9	142,2
Siewierz	4.788	5.488	700	–	–	114,6	114,6
Sławków	6.189	7.181	992	–	–	116,0	116,0
Toszek	4.686	5.076	390	–	–	108,3	108,3
Trzebinia	19.652	20.392	740	–	–	103,8	103,8
Wolbrom	7.620	8.970	1.350	–	–	117,7	117,7
Zawiercie	39.467	56.627	17.160	6.017	35,1	143,5	128,3
Miasta pozostałe	327.758	492.120	164.362	47.264	28,7	150,1	135,7

Źródło: *Zmiany administracyjne miast 1945 – 1984*. Statystyka Regionalna nr 7, GUS, Warszawa 1985; *Rocznik statystyczny woj. katowickiego 1971 i 1991*; przeliczenia własne autora

W celach porównawczych opracowano typologię rozwoju ludnościowego miast woj. katowickiego, uwzględniającą zarówno wskaźnik dynamiki globalnej, jak i udział zmian administracyjnych w tym przyroście. Spośród wyróżnionych 7 typów rozwoju demograficznego najczęściej miast grupowały: typ o umiarkowanej dynamice, bez udziału zmian administracyjnych (7 miast) oraz typ określający bardzo silną dynamikę, przy ponad pięćdziesięcioprocentowym udziale przyrostu administracyjnego (7 miast).

Spośród 12 miast małych, liczących w 1990 r. poniżej 20 tys. mieszkańców, silniejszą dynamikę rozwoju demograficznego wykazywały jedynie 2 ośrodki miejsko-przemysłowe: Libiąż i Orzesze. Były to największe miasta w tej grupie, liczące odpowiednio 17,5 oraz 18,2 tys. mieszkańców. Wszystkie pozostałe małe miasta mieściły się w trzech typach: od stagnującego do umiarkowanie dynamicznego.

Najliczniejsza w woj. katowickim grupa miast średniej wielkości (od 20,1 do 100 tys. mieszkańców) charakteryzowała się największym zróżnicowaniem typologicznym, gdyż nie była jedynie reprezentowana w typie miast o słabej dynamice. Dwa największe ośrodki w tej grupie: Jaworzno (99,5 tys. mieszkańców) oraz Mysłowice (93,7 tys. mieszk.) znalazły się w dwóch ostatnich typach rozwojowych, przy dużym udziale przyrostu administracyjnego.

Największe miasta woj. katowickiego reprezentowały na ogół typy dynamiczne, a jedynie Chorzów znalazł się, wraz z niefunkcjonalnym miastem satelitarnym – Pyskowicami, w typie regresywnym, zaś Zabrze w typie miast stagnujących. Słabszą dynamiką rozwoju demograficznego charakteryzowały się wszystkie miasta zachodniej części konurbacji GOP, zaś wyraźnie wyższą ośrodki położone we wschod-

niej części (miastotwórcza rola „Huty Katowice”), a także na południu województwa (podobna rola inwestycji górnictwa w ROW).

Tabela 2. Typy rozwoju demograficznego miast woj. katowickiego w latach 1970 – 1990

Table 2. Types of demographical development of cities in the Katowice voivodeship

Typ rozwoju wg wskaźnika globalnej dynamiki	Udział % przyrostu administracyjnego			
	bez zmian 0,0	nieznaczny do 25,0	istotny 25,1 – 50,0	b. duży powyżej 50,0
regresywny poniżej 100,0	Pyskowice	Chorzów	–	–
stagnujący 100,1 – 105,0	Świętochłowice Zabrze Ogrodzieniec Trzebinia	–	–	–
o słabej dynamice 105,1 – 115,0	Łazy Poręba Siewierz Toszek	–	–	–
o umiarkowanej dynamice 115,1 – 125,0	Czeladź Siemianowice Brzeszcze Bukowno Kuźnia Rac. Sławków Wolbrom	Ruda Śl.	Gliwice Katowice	Bytom
o umiarkowanie silnej dynamice 125,1 – 150,0	Chrzanów Czechowice- -Dziedzice	–	Zawiercie	–
o silnej dynamice 150,1 – 200,0	Knurów Libiąż	–	Jaworzno Sosnowiec Mikołów Racibórz	Będzin Piekary Śl. Orzesze
o bardzo silnej dynamice powyżej 200,0	–	Jastrzębie Z. Żory Olkusz	Dąbrowa Górnicza Tychy	Mysłowice Tarn. Góry Leszczyny Rybnik Wodzisław Śl. Łaziska Pszczyna

Źródło: Opracowanie własne autora na podstawie roczników statystycznych woj. katowickiego oraz wyd. *Zmiany administracyjne miast 1945 – 1984*, GUS, Warszawa 1985, *Statystyka Regionalna z. 7*

W wyniku wspomnianych zmian terytorium miejskiego obszar zajęty przez ośrodki konurbacji górnośląskiej zwiększył się w latach 1970 – 1990 do 1678 km². Przeciętna gęstość zaludnienia obniżyła się jednak do 1489 osób na km², była zatem już tylko 2,5-krotnie wyższa od średniej dla całego woj. katowickiego (600 os./km²). Do najgęściej zaludnionych miast należały w 1990 roku: Świętochłowice (4654 os./km², wzrost o 205 os./km²), Chorzów (3997, spadek o 608 os./km²), Siemianowice Śl. (3245, wzrost o 655 os./km²), Sosnowiec (2850, spadek o 601 os./km²) i Bytom (2786, spadek o 620 os./km²). Zmiany te wywołane były włączeniem do niektórych miast rzadziej zaludnionych stref podmiejskich, co przy globalnym wzroście zaludnienia doprowadziło do obniżenia się wskaźnika przeciętnej gęstości zaludnienia. Najrzadziej zaludnionymi miastami konurbacji pozostały dawne ośrodki obrzeża: Tarnowskie Góry (490, spadek o 436 os./km²) i Jaworzno (655, spadek o 190 os./km²). Do grupy miast o relatywnie niskim zagęszczeniu ludności doszły w konurbacji: Tychy (707, spadek o 569 os. na km²), Dąbrowa Górnicza (769, spadek o 1047 os./km²) i Mysłowice (801, spadek o 691 os./km²), które również powiększyły swoje terytoria, ale tym razem głównie kosztem otaczających je obszarów wiejskich.

Na omówiony przyrost demograficzny miast woj. katowickiego wpłynęły również, podobnie jak w każdym regionie kraju, przebieg ruchu naturalnego i migracyjnego. Analiza danych dla kilku przekrojów czasowych (tabela 3) wykazała, że rola tych komponentów wzrostu ludności była niejednakowa, zarówno w skali wielkości, jak i we wzajemnych proporcjach. Na przykładzie miast tworzących konurbację GOP prześledzono zatem zmiany typologiczne, będące rezultatem niejednakowego przebiegu obydwu komponentów przyrostu demograficznego. Okazało się bowiem, że miasta te przedstawiają zbiór mocno zróżnicowany nawet w obrębie tego samego typu, co ukazały już także wcześniejsze studia demograficzne nad konurbacją górnośląską (Kolodziej, Szajnowska 1980).

Częstotliwość występowania typów rozwoju demograficznego wyliczonych w oparciu o metodę J.W. Webba (1963) przedstawia poniższe zestawienie:

1974	1980	1984	1991
A - 4	A - 3	A - 2	A - -
B - 8	B - 5	B - 8	B - 3
C - 5	C - 8	C - 6	C - 5
D - -	D - -	D - -	D - 5
E - -	E - -	E - -	E - 1
F - -	F - -	F - -	F - 2
G - -	G - -	G - -	G - 1
H - -	H - 1	H - 1	H - -

Tabela 3. Typy rozwoju demograficznego miast konurbacji GOP

Table 3. Types of demographical development of cities in the Upper Silesian conurbation

Miasto	1974			1980			1984			1991		
	PN	SM	typ	PN	SM	typ	PN	SM	typ	PN	SM	typ
Będzin	3,3	8,8	C	2,6	-2,2	A	2,0	-0,1	A	-3,8	-2,5	F
Bytom	6,6	0,8	B	6,8	4,6	B	6,5	-0,8	A	0,2	4,3	C
Chorzów	3,4	0,6	B	2,5	-1,3	A	1,8	-6,7	H	-5,3	2,4	E
Czeladź	6,7	-3,6	A	5,9	31,5	C	4,5	2,0	B	-2,4	-2,5	G
Dąbrowa Górń.	5,1	2,2	B	6,8	24,0	C	7,4	13,1	C	-2,2	18,8	D
Gliwice	5,2	6,3	C	8,2	2,7	B	8,4	0,2	B	0,8	5,9	C
Jaworzno	9,6	5,7	B	9,8	2,5	B	9,5	5,3	B	4,2	0,4	B
Katowice	3,8	5,5	C	4,3	6,4	C	4,5	3,9	B	-0,9	1,1	D
Mysłowice	7,3	-2,7	A	7,0	13,9	C	8,5	11,5	C	3,1	5,8	C
Piekary Śl.	4,4	2,8	B	4,4	9,2	C	6,4	9,7	C	-0,1	0,03	D
Ruda Śl.	5,5	-0,7	A	7,3	6,9	B	7,1	5,3	B	0,2	3,4	C
Siemianowice	4,3	7,9	C	3,7	-5,4	H	4,8	15,0	C	-0,5	0,8	D
Sosnowiec	4,8	3,5	B	6,8	11,2	C	5,7	6,7	C	-0,8	-0,5	F
Świętochłowice	1,6	4,6	C	3,0	13,9	C	4,4	6,1	C	-1,5	3,0	D
Tarnowskie Góry	8,6	7,9	B	9,7	2,8	B	9,5	6,8	B	3,0	2,2	B
Tychy	13,7	11,4	B	15,1	20,3	C	14,8	6,9	B	6,2	1,4	B
Zabrze	6,0	-2,1	A	6,7	-1,4	A	8,2	7,4	B	1,7	2,1	C
Konurbacja GOP	5,7	3,4	B	6,7	7,3	C	6,5	4,5	B	0,2	3,2	C

Objaśnienia: PN – przyrost naturalny w ‰, SM – saldo migracji w ‰, typ rozwoju obliczono w oparciu o klasyfikację J.W. Webba.

Źródło: *Roczniki statystyczne woj. katowickiego z lat 1975 – 1992*, obliczenia własne autora

W przekroju 1974 r. najbardziej zróżnicowany wewnętrznie był typ „B”, obejmujący miasta, w których przyrost naturalny przewyższał dodatnie saldo migracyjne (np. w Bytomiu relacje tych komponentów przyrostu demograficznego przedstawiały się jak 6,6 do 0,8‰, a w Tychach jak 13,7 do 11,4‰). Nieco mniej zróżnicowany był typ „A” (Czeladź 6,7 do -3,6‰, Ruda Śl. 5,5 do -0,8‰) oraz typ „C” (Będzin 3,3 do 8,8‰, Gliwice 5,2 do 6,3‰).

W przekroju 1980 r. na pierwsze miejsce wysunął się typ „C”, oznaczający przyrost migracyjny wyższy od dodatniego przyrostu naturalnego. Również jednak i ten typ charakteryzował się bardzo dużym zróżnicowaniem wewnętrznym, na co wskazują dane zawarte w tabeli 3. Podobny obraz zróżnicowania wewnętrznego przedstawia układ typologiczny roku 1984, w którym na pierwsze miejsce wysunął się znów typ „B”

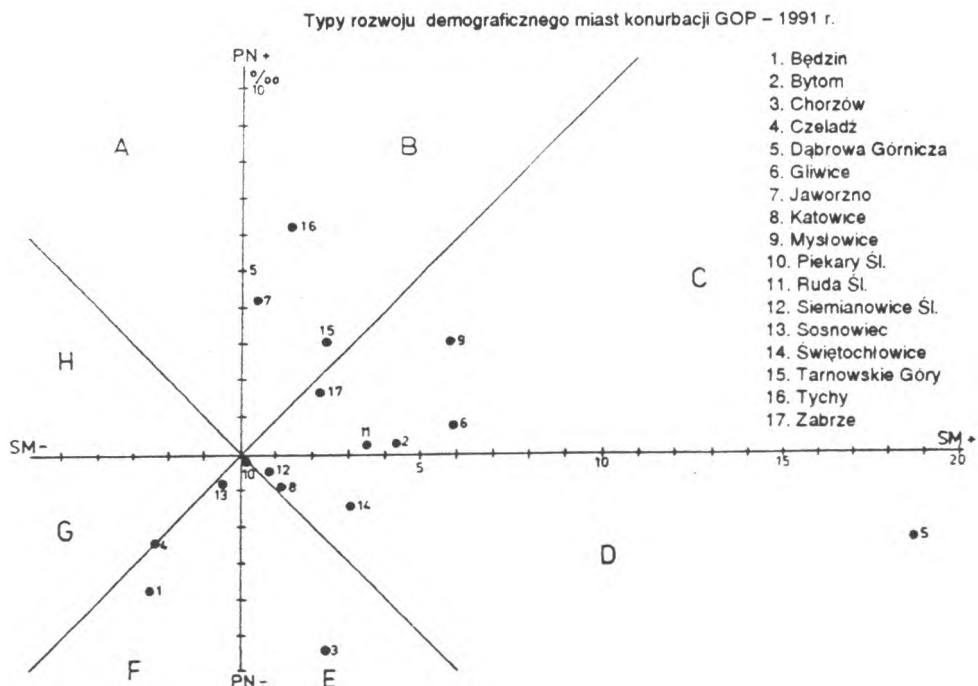
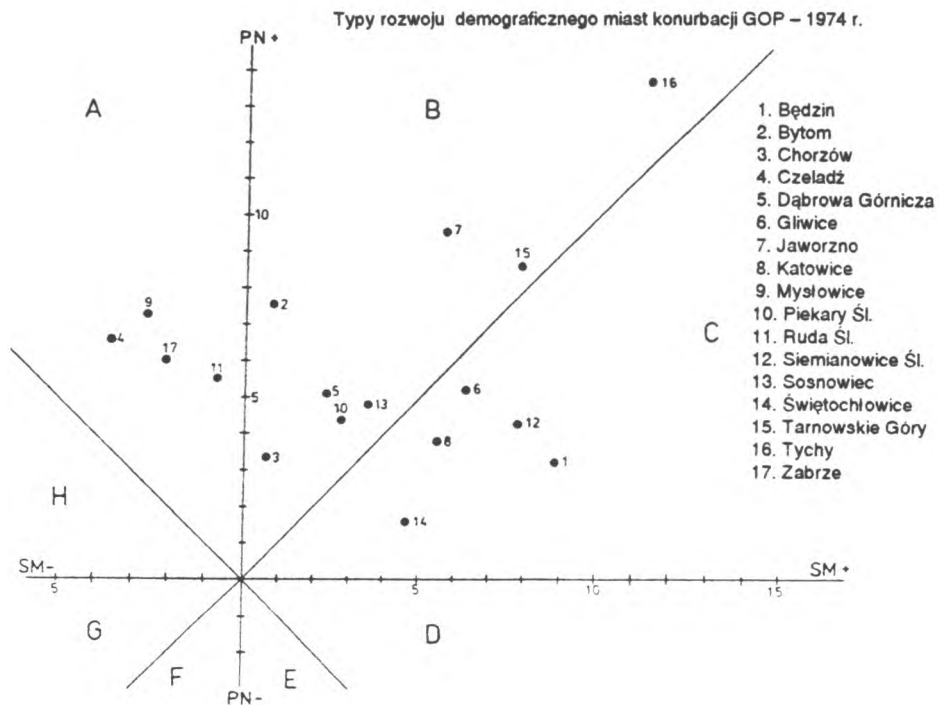
W początku lat dziewięćdziesiątych miasta konurbacji GOP charakteryzowały się największym zróżnicowaniem typologicznym, na co wpłynął przede wszystkim gwałtowny spadek przyrostu naturalnego (już 9 ośrodków wykazywało przewagę zgonów nad urodzeniami). W rozkładzie typologicznym brak było jedynie typów „A” oraz „H”. Przebieg rozwoju demograficznego większości miast konurbacji odpowiadał dwóm typom: dynamicznemu „C”, w którym dodatnie saldo migracyjne było wyższe od przyrostu naturalnego, oraz nieco mniej dynamicznemu typowi „D”, w którym przyrost naturalny był już ujemny.

W całym rozpatrywanym okresie 1974 – 1991 najbardziej stabilny przebieg rozwoju demograficznego wykazywały Jaworzno i Tarnowskie Góry (stałe w typie „B”), zaś najbardziej zróżnicowane miasta: Chorzów i Czeladź (w każdym z analizowanych przekrojów czasowych reprezentowały one inny typ rozwoju). Do ustabilizowanych rozwojowo miast należy również Mysłowice i Świętochłowice (3x, „C”) oraz Tychy (3x, „B”). W większości miast konurbacji czynnik ruchu migracyjnego odgrywał stale dużą, chociaż zmienną w czasie rolę (Rykiel 1980, Rajman 1992).

Podsumowując przedstawioną analizę rozwoju demograficznego miast woj. katowickiego należy podkreślić konieczność uwzględnienia w studiach porównawczych czynnika zmian administracyjnych. Wpłynęły one bowiem w większości miast na ich dynamikę demograficzną w stopniu równie silnym, co przebieg ruchu naturalnego i migracyjnego. Wobec utrzymującego się od połowy lat osiemdziesiątych spadkowego trendu przyrostu naturalnego, o rozwoju demograficznym miast aglomeracji katowickiej będzie w najbliższych latach decydowało saldo migracyjne oraz pojawiające się ponownie, wraz z umacnianiem się samorządów lokalnych, zmiany administracyjne terytoriów miejskich.

LITERATURA

- Kołodziej I., Szajnowska A.Z., 1980. *Demograficzny czynnik rozwoju miast konurbacji górnośląskiej w okresie 1960 – 1976*. Geographia. Studia et Dissertationes, UŚl., Katowice, s. 138 – 152.
- Rajman I., 1992. *Ludność i zasoby mieszkaniowe w aglomeracji górnośląskiej*, w: *Księga Pamiątkowa ofiarowana Prof. Janowi Flisowi w 80 rocznicę Jego urodzin*. Inst. Geogr. WSP, Kraków, s. 23 – 33.
- Rykiel Z., 1980. *Powiązania wewnętrzne w konurbacji katowickiej w świetle migracji*. Przegl. Geogr., t. 52, z. 4, s. 837 – 846.
- Webb J.W., 1963. *The natural and migrational components of population changes in England and Wales 1921 – 1931*. Economic Geography, v. 39.

Ryc. 1. Typy rozwoju demograficznego miast konurbacji GOP w latach 1970–1990

Fig. 1. Types of demographic development in Katowice conurbation 1970 – 1990

Jan Rajman

TENDENCIES OF DEMOGRAPHIC DEVELOPMENT IN KATOWICE VOIVODESHIP CITIES BETWEEN 1970 AND 1990

Problems of demographic development of Katowice voivodeship cities were presented for the 1970 – 1990 period. Administrative changes, the role of population growth and migrational rates were taken into account. Typology of the cities presented on the basis of J.W. Webb method is the result of considerations. It was prepared for four time intervals and on the basis of global dynamics ratio values, for the whole period 1970 – 1990.